

Rudolf Mayer

(13. 10. 1837 Skránčice u Klatov – 12. 8. 1865 Loučím u Klatov)

- předčasně zesnulý májovecký básník

- syn hostinského, předčasně osiřel, staral se o něj strýc a babička; při studiích na gymnáziu v Klatovech se osudově zamiloval do Emilie Wollnerové, která ale posléze byla provdána za jiného – nešťastná láska zanechala stopy v jeho díle

- po maturitě studoval práva ve Vídni, ale odešel po 4 semestrech, neboť nemohl vydržet ponižování šlechtickými spolužáky a odnárodňující tlaky; žil v Praze, přivydělával si kondicemi; zde se v r. 1857 **seznámil s Hálkem a Nerudou, podílel se na almanachu Máj**, začal tisknout první verše v čas. Lumír

- 1864 pro nemoc opouští Prahu, krátce působí v Žirci u Dvora Králové, opět v Praze, Strakonících, Příbrami; skládá doktorát a pomýšlí na akademickou dráhu, ale podlomené zdraví ho přinutí pobývat u příbuzných, u nich také umírá. Diagnóza: tuberkulóza.

Mayer je autorem **především intimní a přírodní lyriky a veršů vlasteneckých a sociálních. Za života vydává jen nepatrnou část tvorby** – několik básní v časopisech a almanaších a romantickou prózu o nešťastné lásce Kaprice osudu.

Začíná jako romantik obdivující Máchu, Byrona, H. Heina...

Důležitá je role **přírody**, která žije v souzvuku s básnickovým nitrem, vyslovuje také nespokojenost se životem spoutaným pozemskými zákony, **klid nachází v prostorách noci** (viz drobné cykly Stíny večerní, Znělky noční, Písň v bouři), hledá smysl života a morálních zákonů.

Arne Novák ho charakterizoval jako „**hlubokého a beznadějného pěvce světobolu**“. Verše jsou často inspirovány nenaplněnou láskou – např. znělkový cyklus Nešťastné přítelkyni, věnovaný Emilii; přírodní a náladová lyrika je často zaměřena na oblast Šumavy a hrozbu jejího odnárodňování.

Na počátku 60. let získává radikální vlastenecký postoj, který je spojen s **tematikou sociální, z níž důsledně čerpá**. Vytváří obraz proletáře, který se bouří proti svému strádání, nechce ho ale vyřešit pomstou či násilným činem.

Mezi další práce patří zlomky epických skladeb (např. poema z arabského světa Seffenusser, jino tajně zobrazující české poměry), drobné vlastenecké básně a písňová lyrika.

Mayerovo dílo vyšlo knižně až po jeho smrti – poprvé r. 1873 (redakčně připravil Josef Durdík), poslední vydání celého díla je z r. 1950.

Některé jeho práce byly zhudebněny (např. Zd. Fibich – melodrama Volnost), existuje i dvojdílný biografický román...

Konkrétnější pohled na tvorbu

Arne Novák Mayera charakterizuje: rád se utíká do podvečerního či nočního ticha se svým smutkem, který skvěle vystihuje hudebně náladovými verši; je podobný Máchovi, ale nemá jeho vášnivost a myšlenkovou hloubku; ze zoufalství se vysvobozuje vlasteneckým vědomím, hlubokým sociálním cítěním a soucitem s lidmi a porozuměním jejich bolesti. Jeho politické verše se mohou měřit s Nerudovými.

Píše rovněž novou formu básnické povídky (poemy), patří k inovátorům českého sonetu, je jedním z prvních sociálních básníků, přináší nově orientální látky.

Nejznámější básně:

V poledne – sociální balada; monolog topiče, který vinou pána přišel o ženu i dítě, žije v bídě, z níž propadá alkoholu, má touhu se pánovi pomstít, ale nad vzdorem vítězí osobní slitování (tón básně je hodně radikální, ale k radikálnímu činu nedojde). Ukázka ze závěru básně, v níž dělník hovoří s nepřítomným pánem:

„Jak z nás co z šneků tuk vysáváš,
pak odhodíš tu skořepinu
a bídně v prachu shnít necháváš –
vždyť zrozeni jsme pro *chudinu!*
Tak slepá je ta tvoje pýcha,
že všechno lidské v nás urážíš –
nevíš, že v člověku *hněv* dýchá,
a ztygří-li, jak boj s ním zvažíš?

Hoj! jak to v kotli bouří – víří,
jen ještě jeden okamžik
a stejná záhuba nás smíří –
mé vykoupení – tvůj však dík! –
Však žij! ne *všech* to vykoupení,
jednoho tyrana-li v světě není!“ –
Otevře ventil – klidně sedne –
zdaž nad sykotem tím pán zbledne?! –

Věčnost – balada, připomínající tónem i motivy (osudovost, vyšší spravedlnost) Erbena; vdova s dítětem je bez prostředků, otec spáchal sebevraždu; vdova se zoufale modlí, aby je Bůh zachránil – ženu i dítě zasáhne blesk, tak je její modlitba vyslyšena – není to však vlastně tragický závěr, protože obě jsou vzaty ze své bídy, z prostředí, kde jim nikdo nepomůže, do věčného slitování a lásky.

Ukázky **z cyklu Znělky noční: báseň „II“**

Tajemství velké v hvězdách uzavřeno,
jež vyzpytovat lidský duch nemůže,
dokud ho země k sobě vine úže,
a dokud zpovzdálí jen zří své věno.

Kam cesta má a co mi usouzeno,
až smrtí zvadne života mi růže,
zda budu v sobě dokonalé bůže
dlít v říších, z kterých vyhnaná jsi, změno? –

Či růže odkvete, by opět zkvetla,

a zvadla pak a opět vykvetala?
Tak ptám se hvězd – nemá jsou jejich světla.

A v tajemných kdo črtách čisti umí,
zdaž, co tam neviděná ruka vpsala,
zdaž, kdyby přečet, tomu porozumí? –

- kosmická poezie podobná Máchově, ptá se po tajemstvích vesmíru, věčnosti – přijde po smrti ráj? Či převtělení (opětovné vadnutí a vykvétání růže)? Jaký je smysl a cíl života (kam cesta má)? Tajemství budoucnosti po smrti člověk nemůže pochopit...

Báseň IV:

Milenko má, ty noci smavá, tichá –
tak jemná, jak bys jen blažit chtěla,
pro všechny boly hojných léků měla,
ztiš srdce mé, jež v divné touze vdychá.

Má duše – snad že na svět přišla lichá –
se marně po soucitu ohlížela,
jen tys jí – jejím snům jsi rozuměla –
hojící láska na ni z tebe dýchá.

Nezkojnou touhou k tobě duch můj hárá,
v tvých hvězdách hledá mír a pravou vlast,
zde boj mu jen – a z toho lid mne kárá.

Milenko jediná, mně prisouzená,
obejmi mne, nechť poznám lásky slast –
smrt spojí nás a ty jsi moje žena.

- typická ukázka „noční“ tematiky u Mayera: nazývá noc svou milenkou, která ho zkonejší a v jejímž náručí pozná i spánek smrti, který je soucitný a hojivý.

Zajímavé sekundární prameny:

Arne Novák – studie Máchův soucit a jeho dědic

- v první části studie mapuje Máchův soucitný životní postoj: „jest to básník bolestného soucitu se všemi, kdož se sklánějí k zemi pod tíhou utrpení: poeta sám jest jejich částkou a oni jsou s ním nerozlučně spjati jednotou strážně“.

- dědicem Máchovým je právě Rudolf Mayer: „Příbuzenství Mayerovo s Máchou je těsnější, než jeví se prvnímu pohledu. ... Mácha a Mayer náleželi k stejnému uměleckému typu: mocný sklon k filozofické reflexi pojil se u obou s mocně vyvinutým životem citovým;

melancholii myšlenky provázela u obou bohatá melodie lyrická; oba, puze neodolatelně pocitem spříznění, zapřádali se neustále do tajemství Noci. Ovšem, Mácha byl bytostí nepoměrně složitější. ... Mayer byl povaha tlumená a nevybojná. ... Jako umělec ovládal Mácha netoliko říši hudby, ale i svět barev, kdežto u melodického Mayera vše tone v stínech, v černi a běli. ... Mácha je dramatickým básníkem Noci, nalézá v ní všechny příkré rozpory svého nitra. ... Zcela jinak Mayer – jemu není Noc naprosto dramatickým činitelem, nýbrž spíše uklidňujícím vyrovnáním všech rozporů, jimiž jej zranil den. ... Mayer jest dědicem soucitu máchovského, jenž není příležitostným hnutím srdce nad tím či oním jevovým utrpením, nýbrž zásadním postulátem světového názoru. Mácha si vesmír, rozpadající se v bezcílne atomy, silou soucitu znovu buduje: Mayer vidí v soucitu přímo základ a řád světa.“

Novák upozorňuje právě na báseň V poledne, kde nad pocitem křivdy vítězí soucit.

V uvedené citaci jsou přiléhavě charakterizovány také další důležité rysy poetik obou autorů.

Jan V. Sládek: studie Vliv Rudolfa Mayera na Jaroslava Vrchlického, především jeho ranou tvorbu

- zejména v rané tvorbě Vrchlického se odráží inspirace Mayerem – z toho vidíme, že Mayer byl vnímán jako důležitý a inspirativní básník

- učil se od něj náladovou krajinomalbu, melancholii, častá je tematická příbuznost básní, stejné myšlenky

- společné rysy: oba básníci poznávají v přírodě své nitro, příroda je jeho obrazem; tematizují bolest a klam ve světě, stesk svěřují noci a tmě, touží k hvězdné říši, odkud vane útěcha; témata zmaru, bolu, spění ke smrti, obdiv k minulým dobám...

- srovnání veršů z počátku Vrchlického tvorby:

„Miluj, miluj,“ šepce růže
na záhoně uzardělá;
„odříkej se“ – tichá routa
vedle ní se pozachvěla. (Vrchlický)

X

„Miluj!“ šeptá slza
deštná, hrom však „nenáviděj“ praví,
a to srdce, slabé srdce,
obojího obraz pravý. (Mayer)

- později se však Vrchlický od svého vzoru odpoutává, tvoří po svém.